

Kontrollkäik MTÜ Avatud Värav asenduskodusse Kiiklas

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 21.02.2013 sellest ette teatades MTÜ Avatud Värav asenduskodu eesmärgiga kontrollida põhiõiguste ja -vabaduste tagamist asutuses.

MTÜ-le Avatud Värav on Ida-Viru Maavalitsus välja andnud tegevusloa kehtivusajaga 12.06.2012-11.06.2017 asenduskoduteenuse osutamiseks maksimaalselt 16-le lapsele.

(2) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid, kas asenduskodus on tagatud laste põhiõigused ja -vabadused.

Muuhulgas kontrollisid õiguskantsleri nõunikud, kas lastele on loodud nende arengut ja turvalisust toetavad ja soodustavad tingimused, kas on tagatud lapse õigus suhelda talle oluliste inimestega ning kuidas toimib laste, kasvatajate ja last ümbritsevate võrgustikuliikmete kaasamine, omavaheline koostöö lapsi puudutavate otsuste tegemisel ning koostöö järelevalve teostajatega.

(3) Kontrollkäigul osalesid kolm õiguskantsleri nõunikku ja Sotsiaalministeeriumi esindaja. Õiguskantsleri nõunikud ja Sotsiaalministeeriumi esindaja vestlesid kontrollkäigu raames usalduslikult 17-st asenduskodus elavast lapsest kuuega ja kahe asenduskodu kasvatajaga. Samuti toimus aruteluring õiguskantsleri nõunike, Sotsiaalministeeriumi esindaja ning asenduskodu juhatuse liikme, juhataja ja raamatupidaja osavõtul. Lisaks tutvuti kontrollkäigu raames laste elamistingimustega ning valikuliselt asenduskodu sisedokumentatsiooniga (perepäevik, töögraafikud, kodukord jms).

Kontrollkäigule eelnevalt kohtusid õiguskantsleri ja Sotsiaalministeeriumi esindajad Kohtla-Järve Sotsiaalhoolekandekeskuse esindajaga ning tutvusid Kohtla-Järve linna eestkostel olevate ja asenduskodus elavate laste toimikutega.

(4) Kokkuvõttes keskendutakse järgnevalt probleemidele, mis asenduskodus tõusetusid. Sellele vaatamata on asenduskodus esiletõstmist väärivat. Näiteks on funktsionaalsete peremajade näol loodud eeldused lastele peresarnaste tingimuste tagamiseks.

(4.1) Laste arv peres

Asenduskodus on moodustatud kaks peret, millest kumbki elab omaette majas. Ühes neist elab kaheksa ning teises üheksa last. Lisaks selgus vestlustest, et koolivaheaegadel, kui osa lastest on laagrites ja osa kasvatajatest puhkusel, koondatakse kahe pere lapsed kokku ühte perre.

(4.1.1) Ida-Viru maavanem on juhtinud asenduskodu tähelepanu laste piirarvu ületamisele nii 2009. aastal kui 2012. aastal läbiviidud järelevalveaktides ning teinud ettepaneku mitte võtta teenusele lapsi rohkem sotsiaalhoolekande seadusega sätestatud piirarvust.

Asenduskodu juhatuse liikme sõnul on laste piirarvu ületamine ajutise meetmena kooskõlastatud Sotsiaalministeeriumiga. Samas ei selgunud juhatuse liikme jutust, kellele,

millal ning mis vormis on selline kokkulepe tehtud. Samuti ei saanud asenduskodu kontrollkäigu järgselt palutud kirjalikku kinnitust sellise kooskõlastuse olemasolu kohta.¹

Alates asenduskoduteenuse regulatsiooni kehtestamisest 01.01.2007 on järk-järgult suurenenud seadusandja nõudmised laste ja kasvatajate suhtarvu osas. Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 48 lg 16 alusel võis aastatel 2007-2009 asenduskodu pere koosneda kuni kümnest lapsest ning aastatel 2010-2014 on maksimaalseks laste arvuks peres kaheksa. Tulenevalt SHS § 15⁸ lõikest 1 võib alates 2015. aastast peres olla maksimaalselt kuus last.²

SHS § 48 lg 16 näol on tegemist rakendussättega, mis näeb ette üleminekuaja SHS § 15⁸ lõikes 1 sätestatud nõudele, et asenduskodu pere koosneb kuni kuuest asenduskoduteenusele suunatud lapsest. Eelnimetatud nõue pere suuruse kohta lähtub asenduskoduteenusel, mitte konkreetsel ajahetkel asenduskodus viibivatest lastest.

Asenduskoduteenuse sisu ja eesmärk on avatud SHS §-s 15¹, mis hõlmab lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamist, talle turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomist ning lapse ettevalmistamist võimetekohaseks toimetulekuks täiskasvanuna. Selleks on asenduskoduteenuse osutaja vastavalt SHS § 15⁸ lg 5 punktile 1 kohustatud tagama asenduskoduteenusel viibiva lapse hooldamise, kasvatamise, arendamise ja turvalisuse.³

SHS § 15⁸ lg 3 järgi peab asenduskodu peres olema ööpäev läbi tööl vähemalt üks kasvatusala töötaja, kui pere lapsed viibivad asenduskodus. Sotsiaalhoolekande seaduse seletuskirja järgi ei ole töötaja asenduskodus kohapeal viibimine nõutav vaid siis, kui kõik pere lapsed viibivad asutusest eemal ning eemalviibivatele lastele on määratud kontaktisik, kes vastutab vajaduse ilmnedes lapse probleemide lahendamise eest (SHS § 15⁸ lg 4). Lapse eemalviibimiseks loetakse tema viibimist väljaspool asenduskoduteenuse osutamise territooriumi (teenuse osutamise ruume ja maa-ala).⁴

Seadus on ette näinud nõuded laste ja kasvatajate suhtarvu kohta, mis on oluline asenduskoduteenuse kvaliteedi näitaja.⁵ Tingimustes, kus neid nõudeid ei täideta, on lapsel raske luua püsivaid ja usalduslikke suhteid inimestega, kes tema eest igapäevaselt hoolitsevad. Piisava arvu kasvatusala töötajate olemasolu on oluline, et tagada iga pere iga lapse turvalisus ja heaolu. Mida rohkem on lapsi ühe täiskasvanu kohta, seda vähem on kasvatajatel laste jaoks aega ja seda pinnapealsemad on suhted ning seda vähem sarnaneb see hooldusvorm peremudelile. Mida väiksem on laste arv kasvataja kohta, seda enam jõuab kasvataja iga

¹ Asenduskodu esitas vaid Terviseameti 17.02.2012 kirja nr 12.5-1.6.9/1520-3, milles amet lõpetab järelevalvetoimingu arvestades MTÜ Avatud Värav juhatuse liikme selgitusi selle kohta, miks on ühte magamistuppa paigutatud elama kolm last.

² 19.11.2012 on sotsiaalminister esitanud kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks sotsiaalhoolekande seaduse ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille § 1 p 50 järgi kavandatakse muuta SHS 48 lõiget 16 ning lükata tähtaega, mil pere võib koosneda maksimaalselt kuuest lapsest, edasi 2017. aastasse. Kättesaadav: <http://eelroud.valitsus.ee>. Eelnõu toimiku nr 12-1434.

³ Antud kohustuste täpsem sisu on sätestatud sotsiaalministri 16.10.2007 määruse nr 66 „Kohaliku omavalitsuse poolt kogutavate ja säilitatavate asenduskoduteenusel viibiva lapse dokumentide loetelu, asenduskoduteenuse osutajale üle antavate asenduskoduteenusel viibiva lapse dokumentide loetelu ning asenduskoduteenuse osutaja kohustuste täpsema sisu kehtestamine“ §-s 3.

⁴ Seletuskiri sotsiaalhoolekande seaduse, käibemaksuseaduse, rahvatervise seaduse, riigilõivuseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu 918 SE juurde, lk 26. Kättesaadav Riigikogu kodulehel: www.riigikogu.ee.

⁵ Samas.

lapsega tegeleda. Personaalne tegevus lapsega on üks olulisemaid asenduskoduteenuse komponente.

Kõnealused lapse turvalisuse ja arengu tagamise eesmärgil kehtestatud normid peavad olema täidetud kõikide asenduskodu laste osas. Seadusandja ei ole suhtarvu kehtestamisel silmas pidanud mitte teatud ajahetkel asutuses kohal viibivate laste arvu, vaid nende laste arvu, kel on õigus kindlas lasteasutuses viibida ja teenust saada.

Seejuures ei ole sotsiaalhoolekande seaduses ette nähtud erandeid pere suuruse ületamiseks ega ole antud sotsiaalministrile volitust taolise erandi lubamiseks.

Põhiseaduse (PS) § 3 lg 1 esimene lause sätestab seaduslikkuse ehk legaalsuse põhimõtte. Paragrahvi 3 lg 1 esimese lause õigusjärelm on seotus põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seadustega. Alati tuleb seal, kus on tegemist riigivõimu teostamisega, tegutseda § 3 lg 1 esimese lause järgi kooskõlas põhiseadusega ja seadusega.⁶ Ka Riigikohus on rõhutanud, et „[a]valik võim on õigustatud tegutsema üksnes siis, kui seadus annab selleks volituse.”⁷

Antud juhul on seadusandja otsustanud, et asenduskoduteenusel oleval lapsel on õigus kasvada kuni kaheksalapselises peres ega ole andnud sotsiaalministrile volitust selles osas erandeid teha. Seega ei ole ministril ega ministeeriumi ametnikul õigust anda asenduskodule luba seaduses sätestatud pere maksimaalset suurust ületada. Selline luba oleks vastuolus PS § 3 lg 1 esimeses lauses sätestatud seaduslikkuse põhimõttega

Kuna seadusega võib peres olla maksimaalselt kaheksa last, ületab asenduskodu maksimaalselt lubatud laste arvu ühes peres ühe lapse võrra. Seega on tegemist SHS § 48 lg 16 rikkumisega.

Eeltoodust lähtudes teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajale ettepaneku mitte võtta asenduskoduteenusele juurde uusi lapsi enne, kui perede suurused on kooskõlas seaduses sätestatud nõuetega.

(4.1.2) ÜRO lapse õiguste konventsiooni (LÕK) art 20 peab vanemliku hoolitsuseta lapse asendushoolduse tagamise puhul oluliseks mh üleskasvatamise järjepidevust. Järjepidevuse tagamisel tuleb vältida lapse mitmeid ümberpaigutamisi asendushoolduse kestel.⁸ Asendushoolduse stabiilsust rõhutavad ka ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta⁹, mille p 60 kohaselt tuleb vältida sagedasi muudatusi asendushoolduse seadmisel, kuna need on kahjulikud lapse arengule ja kiindumussuhete loomise võimele. Euroopa Nõukogu soovitus hoolikandeesutustes kasvavate laste õiguste kohta¹⁰ on mh märgitud, et asutuses hooldamise puhul tuleb eelistada tingimusi, mis võimaldavad asutuse töötajate ja laste vahel hoida järjepidevaid kasvatuslikke ja siiraid emotsionaalseid suhteid, eriti pöörates tähelepanu töötajaskonna stabiilsusele.

⁶ K. Merusk et al. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012. Kommentaarid §-le 3. Komm 2.1.4. Kättesaadav: www.pohiseadus.ee/ptk-1/pg-3/.

⁷ RKHKo 31.10.2000, 3-3-1-41-00, p 4.

⁸ R. Hodgkin ja P. Newell. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. – UNICEF, 2007, lk 289.

⁹ ÜRO Peaassamblee 24.10.2010 resolutsiooni A/RES/64/142 „Suunised laste asendushoolduse kohta“.

¹⁰ Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee 16.05.2005 soovitus liikmesriikidele Rec(2005)5 ning selle selgitav raport. Kättesaadavad: [www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/Recommendation%20\(2005\)5_Estonian.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/Recommendation%20(2005)5_Estonian.pdf) ja www.coe.int/t/dg3/familypolicy/enfance/rapport_en.asp.

Eeltooduga kooskõlas ei näe sotsiaalhoolekande seadus ette võimalust erinevates asenduskodu peredes elavate laste ajutist „koondamist“ ühe kasvatusala töötaja järelevalve alla.

Peremudelil põhineva asenduskoduteenuse eesmärk on pakkuda lapsele võimalikult peresarnaseid tingimusi, mis tähendab muuhulgas seda, et lapse eest hoolitseksid igapäevaselt võimalikult ühed ja samad inimesed, kellega saaks tekkida usalduslikum suhe. Kui igapäevaselt asenduskodus elava lapse esmane hooldaja on teatud perioodil ühe pere kasvataja, teisel aga teise pere oma, siis on lapse seosed kõigi teda kasvatavate täiskasvanutega nõrgad ja pealiskaudsed¹¹ ning ebatõenäolisem on, et lapsel tekib usalduslik suhe kellegagi neist.

Seega laste ümberkolimine ühest perest ja majast teise, peaks toimuma üksnes juhul, kui see on lapse huvidest lähtuvalt vajalik. Loomulikult võib teatud situatsioonides keskkonna muutus olla lapse jaoks parim lahendus ja seega pere vahetamine õigustatud. Vastav otsus peab aga olema lapse huvidest lähtuvalt põhjalikult kaalutletud ja põhjendatud.

Olukorras, kus asenduskodu ühe pere lapsed kolivad laste koolivaheaegade, kasvatajate puhkuste vms ajaks teise peremajja, peavad lapsed kohanema sealsete kasvatajatega, kes ei ole nende igapäevased hooldajad. Kuna antud juhul on eesmärgiks ennekõike töötajate tööaja optimeerimine, ei ole ümberpaigutamine toimunud lapse huvidest lähtuvalt.

Laste paigutamisega ühest perest teise, kui seda ei ole tinginud lapse parimad huvid, on rikutud laste õigust stabiilsele kasvukeskkonnale peresarnastes tingimustes ning selline praktika ei ole kooskõlas sotsiaalhoolekande seadusega.

Seetõttu teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajale ettepaneku mitte paigutada last ümber ühest perest ja majast teise, välja arvatud erandlikel juhtudel, kui see on lapse huvides.

(4.2.) Laste eest hoolitsevate töötajate kvalifikatsioon

Juhatusel liige loetles asenduskodu töötajatena 11 inimest, kellest kaks on juhtkonnas (juhataja ja raamatupidaja), kaheksa kasvatusala töötajat (kummaski peres neli)¹² ning üks töömees. Kasvatusala töötajatest neli on kasvataja ja kolm abikasvataja kvalifikatsiooniga ning üks ei vasta kvalifikatsiooninõuetele.

Samas selgus kasvatajate töögraafikute ja perepäeviku sissekannetega tutvumisel, et laste eest hoolitseb lisaks eelnimetatud kaheksale kasvatajale veel üks töötaja, kelle kvalifikatsioon ei vasta kasvatusala töötajatele kehtestatud nõuetele ja keda ei ole kasvatajana ära märgitud majandustegevuse registris. Perioodil juuni 2012 – veebruar 2013 oli nimetatud isik kantud kasvatajate töögraafikutesse kümnel korral. Sama inimene oli ka vähemalt viiel korral teinud perepäevikusse kokkuvõtteid peres päeva jooksul toimunud, mida muudel juhtudel on teinud kasvatajad.

Kõnealuse isiku töötamist kasvatajana on konstateerinud ka Ida-Viru maavanem 2011. aastal teostatud järelevalve tulemusena ning teinud ettekirjutuse tema kandmiseks majandustegevuse registrisse. Ettekirjutusele vastuseks kinnitas asenduskodu juhataja, et töötaja on ümber

¹¹ Tiiu Meres. Ekspertarvamus 18.12.2012 Haiba Lastekodu kontrollkäigu juurde.

¹² Majandustegevuse registrisse on kantud kümme kasvatajat (kummaski peres viis), kellest kaks olid kontrollkäigu ajal lapsehoolduspuhkusel.

vormistatud abitööliseks ning ei tegele kasvatusalase tööga. Maavanema 2012. aasta järelevalve käigus selgus, et sama töötaja töötas endiselt täiskohaga kasvatusala töötajana, kuid ei ole kantud majandustegevuse registrisse.

Õiguskantsleri kontrollkäigu raames selgitas asenduskodu juhatuse liige, et tegemist on vanema inimesega, kellelt ei saa nõuda kasvatusala töötajatele kehtestatud nõuete täitmiseks vajalikku täiendõppe läbimist. Juhatuse liikme väitel nimetatud töötaja üksnes abistab teisi kasvatajaid ja ei ole laste esmane hooldaja. Vastupidisele osutavad aga perepäeviku kanded. Samuti on juhatuse liikme väide vastuolus maavanema ettekirjutusele vastuseks antuga, mille järgi nimetatud isik ei tegele kasvatusalase tööga üldse. Lisaks ei maininud juhatuse liige asenduskodu töötajaskonda loetledes lisaks juhtkonnale, kasvatajatele ja töömehele ühtegi naissoost abitöölist.

(4.2.1) Vastavalt SHS §-s 15⁹ sätestatud kvalifikatsiooninõuetele jaotuvad kasvatusala töötajad järgmiselt: abikasvataja, nooremkasvataja, kasvataja ja vanemkasvataja. Vanemkasvatajale esitatavad kvalifikatsiooninõuded on kõige kõrgemad ja abikasvatajale kõige madalamad. Abikasvataja kvalifikatsioonile vastaval töötajal peab olema vähemalt keskharidus, millele lisaks peab ta olema läbinud 160-tunnise sotsiaaltöö ja pedagoogika täiendkoolituse või peab ta olema sellele registreerunud (SHS § 15⁹ lg 3 punktid 1-2).

Seadus näeb kasvatajate kvalifikatsioonile ette nõuded pakkumaks lastele turvalist elukeskkonda, kus nende eest hoolitsevad inimesed, kes on selleks tööks sobilikud. Kvaliteetse teenuse osutamine kvalifitseeritud personalita ei pruugi olla võimalik. Töö lastega nõuab lisaks sobivatele isikuomadustele ka kaasaegseid erialaseid teadmisi.¹³ Piisava kvalifikatsioonita töötajad ei tarvitse olla võimelised lahendama keerulisemaid kasvatusprobleeme ega pakkuma lapsele piisavalt professionaalset tuge ja abi nt tema erivajadustest tulenevalt jms.

Kui kasvatusala töötajatena hoolitsevad laste eest inimesed, kellel puudub selleks vastav kvalifikatsioon, on asenduskodu rikkunud asenduskoduteenusele esitatavaid nõudeid ja seeläbi lapse õigust professionaalsele teenusele.

Eeltoodust lähtudes teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajale ettepaneku tagada, et igas peres hoolitseks laste eest vähemalt üks kasvataja ja ülejäänud vähemalt abikasvataja kvalifikatsioonile vastavad töötajad.

Õigusaktides kasvatajate arvule ja kvalifikatsioonile kehtestatud nõuded ei tähenda, et lisaks piisavale hulgale professionaalsetele kasvatajatele ei või laste hooldamisel abiks olla teised töötajad või vabatahtlikud.¹⁴ Seega võib kõnealune inimene peredes abiks käia, kuid oluline on, et temale lisaks oleks laste juures ja tegeleks nendega ka kvalifikatsiooninõuetele vastav kasvatusala töötaja.

(4.2.2) Vastavalt SHS §-le 15³ ja § 21³ lg 1 punktile 1 võib asenduskoduteenust osutada üksnes teenuse osutaja tegevuskohajärgse maavanema antud tegevusloa alusel. Enne tegevusloa andmist kontrollib maavanem muuhulgas kasvatusala töötajate vastavust SHS §-des 15⁹ ja 15¹⁰ sätestatud kvalifikatsiooninõuetele (SHS § 21³ lg 2 p 1). Samuti kontrollib maavanem asenduskodus vahetult lastega töötavate töötajate karistatuse puudumist tahtlikult

¹³ Seletuskiri sotsiaalhoolekande seaduse, käibemaksuseaduse, rahvatervise seaduse, riigilõivuseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu 918 SE juurde, lk 26.

¹⁴ Juhul, kui neid ei ole karistatud SHS §-s 10¹ sätestatud kuritegude eest.

toimepandud ning SHS §-s 10¹ loetletud kuritegude eest (SHS § 21³ lg 2 punktid 6 ja 7). Andmed teenuse osutaja kohta kannab maavanem majandustegevuse registrisse (SHS § 21³ lg 7). Registrisse kantavad andmed hõlmavad ka kasvatusala töötajat ning tema kvalifikatsiooni puudutavaid andmeid.¹⁵

Tegevusloa andmise aluseks olevate andmete muutumisest on tegevusloa omaja kohustatud teavitama hiljemalt viie tööpäeva jooksul tegevusloa väljaandjat, kes kannab muutunud andmed majandustegevuse registrisse kolme tööpäeva jooksul nende saamisest arvates (SHS § 21⁷ lõiked 1 ja 2). Andmed, mille muutumisest tuleb asenduskoduteenuse osutajal maavanemat teavitada, hõlmavad ka kasvatusala töötajat ning tema kvalifikatsiooni puudutavaid andmeid.¹⁶

Kasvatusala töötaja tööd teinud inimese andmete esitamata jätmisel ei ole maavanemal võimalik kontrollida, kas kõik asenduskodus laste kasvatamisega tegelevad töötajad vastavad seaduse nõuetele. Kehtestatud nõuded ei ole eesmärk omaette, vaid on ette nähtud selleks, et tagada laste õigused. Seega, kasvatusala töötajatele kehtestatud nõuete eiramisel ei tarvitse olla tagatud asenduskoduteenusel olevate laste õigus olla hoolitsetud selleks erialaselt ettevalmistatud ja muul viisil laste kasvatamiseks sobivate töötajate poolt.

Kasvatusala töötaja tööd teinud inimest puudutavate andmete maavanemale esitamata jätmisega on asenduskodu rikkunud SHS § 21⁷ lõikest 1 tulenevat kohustust.

Eeltoodust tulenevalt teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajale ettepaneku esitada maavanemale kõikide tegelikkuses lastega kasvatusala töötajana töötavate isikute andmed.

(4.3) Lapse õigus suhelda talle oluliste inimestega

Vestlustel selgus, et halva käitumise korral (nn punase täpi eest) ei luba asenduskodu lapsi sugulasi või tugiisikuid külastama. Ühel lapsel ei lubatud minna vanavanema juurde, kuna ta keeldus osa võtmast asenduskodu ühisüritusest. Kohtla-Järve Linnavalitsuse ja ühe lapse tugiisiku väitel on asenduskodu takistanud lapse ja tugiisiku suhtlemist. MTÜ Avatud Värav juhatuse liige on palunud Õiguskantsleri Kantseleilt selgitust, milline on asenduskodu roll lapse ja tugiisiku suhtlemise lubamisel.

Õigus määrata need kolmandad isikud, kellega laps võib suhelda ja kellega mitte, on perekonnaseaduse (PKS) § 126 lg 2 alusel osa lapse isikuhooldusõigusest. Asenduskoduteenusel oleva lapse isikuhooldusõigus kuulub enamasti lapse eestkostjaks olevale kohalikule omavalitsusele. Seega on lapse suhtlusringi üle otsustamisel määrav roll lapse eestkostja ülesandeid täitval kohalikul omavalitsusel. Lisaks võib kohus PKS § 143 lg 4 esimese lause alusel keelata kolmandal isikul lapsega suhtlemise või seda piirata.

Tulenevalt SHS §-st 15¹ ja § 15⁸ lg 5 punktist 1 ning sotsiaalministri 16.10.2007 määruse nr 66 § 3 punktist 2 peab asenduskoduteenuse osutaja lapse arenguks soodsa elukeskkonna tagamiseks mh abistama last sotsiaalse võrgustiku loomisel, säilitamisel ja suhete arendamisel.

¹⁵ SHS § 21³ lg 8 ning sotsiaalministri 21.01.2009 määruse nr 13 „Majandustegevuse registrisse kantavate teenuse osutaja andmete loetelu ja teavitamist vajavate muudetud andmete loetelu kehtestamine“ § 1 lg 3.

¹⁶ Samas § 2 p 3.

ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta (p 81) toovad samuti välja asenduskodu kohustuse tagada, et asenduskodusse paigutatud lapsel oleks võimalik hoida kontakti oma pere ja teiste lähedaste inimeste, nagu sõprade, naabrite ja endiste hooldajatega ning aidata kontaktide säilimisele kaasa. Euroopa Nõukogu on oma soovitusel hoolekandetasutuses kasvavate laste õiguste kohta rõhutanud, et lastel on õigus suhelda regulaarselt oma perekonnaga ja teiste asjassepuutuvate isikutega, kusjuures seda õigust võib piirata või välistada ainult lapse huvidest lähtuvalt.

Seega perekonnaseadusest tulenevalt ei ole asenduskodu pädev seadma piiranguid lapse suhtlusele lähedastega, kui lapse eestkostjaks olev kohalik omavalitsus ei ole otsustanud teisiti või suhtlust ei ole piiranud kohus. Sotsiaalhoolekande seaduse ja selle alusel antud õigusaktide järgi on asenduskodu kohustatud toetama lapse kontakte talle oluliste inimestega. Asenduskodul ei tule mitte ainult pakkuda lastele võimalust oma pere ja teiste talle oluliste inimestega suhelda, vaid sellist suhtlemist ka igal moel hõlbustada.

Samas on õigustatud asenduskodu ühekordsed keelud, kui lapsega suhelda sooviv inimene seaks lapse või teised asenduskodus viibijad ohtu. Näiteks võib keelata lähedasel lapsega suhtlemist või kohtumist kordadel, mil lähedane on alkoholi- või narkojoobes, käitub vägivaldselt vms. Neist kordadest tuleb aga teada anda kohalikule omavalitsusele, kes võib vajadusel sellise inimese suhtlemist lapsega ka pikemas perspektiivis keelata või piirata.

Samuti on arusaadavad asenduskodu seatud korralduslikud reeglid, et last ei ole sobiv segada uneajal, koolis olles vms.

Suhtlemise piiramist lapse huvidest lähtuvalt, nt tema turvalisuse tagamiseks, tuleb aga eristada suhtlemise piiramisest mõjutusvahendina. Asenduskodu ei tohi keelata lapsel lähedastega suhelda karistuseks mõne teo või käitumise eest. Antud põhimõtet rõhutab mh p 96 ÜRO suunistes laste asendushoolduse kohta.

Lapse halva käitumise korral on mõistlik teha koostööd lähedaste ja teiste lapsele oluliste inimestega tema sotsiaalsõrgustikus, kes saavad omalt poolt kaasa aidata lapse kasvatamisel ja positiivsele käitumisele suunamisel. Võttes lapsele olulist inimest kui partnerit, saab asenduskodu tegutseda nendega ühiselt lapse käitumise parandamise nimel. Küllamineku keelamise asemel võiks üheskoos mõelda ja kavandada, kuidas last suunata lähedase juures külasoleku ajal.

Eeltoodust tulenevalt teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajale ettepaneku lähtuda asenduskodus elavate laste ning nende lähedaste suhtlemise võimaldamisel kehtivatest õigusaktidest.

Selleks teeb õiguskantsler asenduskodu juhatajale ettepaneku respektida laste ja nende lähedaste suhtlemisel laste eestkostjaks olevate kohalike omavalitsuste suuniseid.

Samuti teeb õiguskantsler asenduskodu juhatajale ettepaneku mitte keelata lastel suhelda lähedastega mõjutusvahendina.

(4.4.) Laste ja kasvatajate kaasamine

Kontrollkäigu raames laste ja töötajatega läbiviidud vestlustel oli üheks teemaks laste kaasamine neid puudutavate otsuste tegemisse ja lapse õigus osaleda oma elu korraldamises.

Küsimused kaasamise kohta puudutasid mh toidu valmistamist, huvitegevust, juhtumiplaanide ülevaatamist jms ning samuti laste eest igapäevaselt hoolitsevate kasvatajate rolli lapsi puudutavates otsustusprotsessides.

Vestlustel selgus, et igapäevase menüü otsustab asenduskodu juhataja ning kasvatajad või lapsed menüü koostamise osas kaasa ei räägi.

Mõnede laste sõnul kardavad nad hobuseid ning ei ole seetõttu huvitatud hobustega tegelemisest ja ratsaüritustest, kuid asenduskodu juhatuse liikme sõnul soovivad kõik lapsed hobustega tegeleda ja kõikidest üritustest võetakse ühiselt osa. Mõne lapse sõnul ei teavita asenduskodu töötajad neid kavandatavatest ühisüritustest ette. Kui laps ei osale asenduskodu ühisüritusel, vähendab asenduskodu tema taskuraha vastavalt taskuraha maksmise korrale. Samuti eeldab asenduskodu lapselt nt jõulupidustustel viibimist, kuigi lapsel oleks võimalus minna samal ajal ka oma lähedaste juurde.

Mõned lapsed räägivad oma muredest ja tulevikuplaanidest kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajaga, kuid kasvatajatega mitte, kuna laste sõnul ei ole kasvatajad neist teemadest huvitatud. Mõnel juhul ei tea lapsed kasvatajate telefoninumbreid või kasvatajad laste omi. Töötajate selgituste järgi on lapsele määratud usalduskasvataja peamine ülesanne jälgida, et lapsel oleks seljas puhas pesu ja voodiriided vahetatud. Juhtumiplaanidega seoses selgus vestlustel, et asenduskodupoolseid ettepanekuid plaani täiendamiseks arutavad juhataja ja kasvataja, kuid mitte laps ise. Osa kasvatajatest ei olnud juhtumiplaanidest kuulnud ja ei olnud näinud rehabilitatsiooniplaane.

Kontrollkäigul selgunud asjaolud viitavad, et asenduskodus ei kaasata lapsi alati sellistesse laste igapäevaelu ja arengut puudutavatesse otsustesse nagu söögitegemine, huvitegevuse valikud ning juhtumiplaanide muutmine ja täiendamine või ei informeerita lapsi piisavalt sedalaadi otsustest.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni aluspõhimõtete kohaselt on laps autonoomne ja aktiivne õiguste kandja, olenemata oma vanusest. See põhimõte on väljendatud LÕK artiklis 12, mis sätestab lapse õiguse olla kaasatud kõikides teda puudutavates küsimustes. Kuigi artikli sõnastuses on keskendutud lapse õigusele väljendada oma vaateid ja avaldada arvamust, siis on seda rakendamisel sisustatud kui lapse õigust osaleda, mis hõlmab teabevahetust ja dialoogi lapse ja täiskasvanute vahel.¹⁷

Õigus väljendada oma vaateid tuleb tagada lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks. ÜRO Lapse Õiguste Komitee rõhutab, et LÕK art 12 ei sea vanusepiiri, ning julgustab kaasama lapsi neid puudutavate otsuste tegemisse varasest lapsepõlvest peale.¹⁸ Seejuures tuleb hinnata lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele, st iga konkreetse lapse individuaalsetest võimetest lähtuvalt eraldi.¹⁹ Lapse vanuse ja küpsuse arvestamine ei tähenda üksnes seda, et last tuleb kaasata alles teatud arengustaadiumist alates, vaid et ka nooremas eas ja vähema küpsusega laste osalemiseks tuleb leida neile sobivad võimalused (sh läbi mängu, joonistamise vms).²⁰

¹⁷ ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldkommentaari nr 12 (2009) „Lapse õigus avaldada arvamust“ p 3. Kättesaadav: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.doc>.

¹⁸ Samas p 21.

¹⁹ Samas p 29.

²⁰ Samas p 21.

ÜRO Lapse Õiguste Komitee on oma üldkommentaaris nr 12 (2009) pidanud mh oluliseks asendushooldusel viibiva lapse õigust olla kaasatud tema paigutamist ja igapäevast elu ning asutuse reegleid puudutavates küsimustes. Seejuures on oluline tagada lapse õigus informatsioonile paigutamiste ja plaanide kohta, mis puudutavad tema asendushooldust.²¹ Ka ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta ja Euroopa Nõukogu soovitus hoolekandetasutuses kasvavate laste õiguste kohta peavad oluliseks lapse osalust teda ennast, asutuse elutingimusi ning tema asendushooldust puudutavate otsuste tegemisel ja ülevaatamisel.

ÜRO suuniste punktid 87 ja 126 rõhutavad, et asendushooldusel tuleb soodustada lapse kiindumust ja lähedust mõne konkreetse hooldajaga. Lähedased ja usalduslikud suhted lapse ja tema hooldajate vahel on osa peresarnastest elutingimustest, mis on sätestatud asenduskoduteenuse olemusena SHS §-s 15¹.

Kokkuvõttes, ÜRO lapse õiguse konventsiooni aluspõhimõtetest tulenevalt on asenduskodu kohustatud lapsi kaasama aruteludesse neid puudutavates küsimustes. Selleks, kuidas asenduskodu saaks laste kaasamise senisest enam ja sisulisemalt panustada, on mitmeid võimalusi.

Loomulikult on arusaadav, et asenduskodus elavate laste toit peab vastama tervisekaitsenõuetele. See aga ei takista laste kaasamist selle üle otsustamisse, mida peres süüa valmistada, ning aruteludesse, millised on kellegi toidueelistused. Toidu valik ja valmistamine on üks esmaseid võimalusi, kuidas lapsi kaasata neid puudutavatesse igapäevastes otsustesse, mis on üks lapse põhiõigusi vastavalt LÕK artiklile 12. Toiduainete tundmine, nende ostmine ja selleks vajaliku eelarve planeerimine on kõige tavapärasemad majapidamisoskused, mida igapäev vaja läheb ning millel on oluline roll lapse ettevalmistamisel toimetulekuks iseseisvas elus.

Samuti on lapse huvialadega tegelemise soodustamisel ja korraldamisel oluline lähtuda iga lapse individuaalsetest huvidest ja võimetest. Seega on asenduskodu kohustuseks selgitada lastega koos välja erinevate huvitegevustega tegelemise võimalused ja aidata lapsi nende valikul. On küll märkimisväärne, et asenduskodu kõrval toimub ka hobusekasvatus ja hipoteraapiat hinnatakse üldiselt kõrgelt, kuid igale lapsele ei tarvitse hobustega tegelemine sellegipoolest sobida ning asenduskodu peab sellega arvestama.

Isegi kui ühisüritustest on lastele piisavalt ette teatatud, kuid nad siiski tunnetavad, et seda pole tehtud, viitab see probleemidele laste ja täiskasvanute vahelises dialoogis. Selliste vahendite kasutamine nagu taskuraha vähendamine ühisüritustel mitteosalemise korral aga näitab, et alati ei ole siiski kõik lapsed huvitatud samades asjades kaasa löömisest ning ka neid individuaalseid erinevusi tuleb asenduskodul arvestada. Taolisel viisil ühisüritustel osalemisele suunamine ei anna tõenäoliselt soovitud tulemust ja ei suurenda lastes ühtekuuluvustunnet.

Ka juhtumiplaanide täiendamise ettevalmistamisel asenduskodu poolt võiks olla kaasatud laps ja tema usalduskasvataja. See aitaks lapsel võtta vastutust oma elukäiku puudutavates otsustes ja vajalikes muutustes ning tunda ennast neis protsessides aktiivse osalejana ja mitte üksnes kõrvalseisjana, kelle eest asju ära otsustatakse.

²¹ Samas p 97.

Andes lapse usalduskasvatajale ja teistele kasvatajatele rohkem kaasärääkimise ja otsustamise võimalusi last ja peret puudutavatest igapäevastes (sh mida pere sööb või mida koos ette võetakse) ja arengut mõjutavates (sh juhtumi- ja rehabilitatsiooniplaanide täiendamise) küsimustes, aitaks töötajaid jõustada ja neil paremini mõtestada oma rolli lapse arengu toetamisel ning temaga usalduslike suhete loomisel. Töötajad peavad enne peresse tööle asumist olema tuttavad oma pere laste juhtumi- ning rehabilitatsiooniplaanidega, et olla valmis lapsi esimesest hetkest paremini mõistma, neid nende arengus aitama ja toetama. Igapäevatoos peab asenduskodu kasvataja arvestama nii juhtumiplaanis toodud eesmärkidega ja tegevuskavaga kui rehabilitatsiooniplaanis ettenähtud tegevustega. Lapse usalduskasvataja peab olema lapsele kõige lähemal seisev isik, kellelt laps pälvib tähelepanu ja usaldust. Kui lapse ja kasvataja vahel usalduslikku suhet ei teki, ei ole ka lootust lapse arengut positiivselt mõjutada.

Eeltoodust tulenevalt soovib õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajal panustada senisest enam laste kaasamisse, sh arutades lastega pere igapäevaseid ja laste arengut oluliselt puudutavaid küsimusi, kuulates ära laste arvamused ning selgitades ja põhjendades lastele neile arusaadavalt tehtud otsuseid.

Samuti soovib õiguskantsler jõustada senisest enam usalduskasvatajat ja teisi kasvatajaid pere elukorraldust ja lapsi puudutavates küsimustes ning tagada, et kasvatajatele on nende tööks vajalik informatsioon laste kohta kättesaadavaks tehtud.

(4.5) Laste turvalisus

Asenduskodu ühes peremajas elavad ühest bioloogilisest perest pärit neli õde-venda ning teisest bioloogilisest perest pärit kolm õde-venda ning veel üks laps. Ühe bioloogilise pere õed-vennad on asenduskodus elanud pikemalt ja on ealiselt vanemad kui teise pere lapsed.

Vestlustel väljendasid asenduskodus pikemalt elanud vanemad lapsed mõistmatust asenduskodus lühemat aega elanud nooremate laste käitumise ja erivajaduste suhtes. Näiteks väljendasid vanemad lapsed vestlustel hukkamõistu mõne noorema lapse hüsteeria- ja agressiivsushoogude suhtes, mõistmata, et need on tingitud laste käitumis- ja psüühikahäiretest. Kaks asenduskodus lühemalt viibinud nooremat last ütlesid usalduslikel vestlustel, et nad ei saa öösiti hästi magada. Üks noorematest lastest ütles, et ta kardab ühte asenduskodus pikemalt elanud vanemat poissi, kes teda lööb ja tõukab.

Ka laste omavahelist suhtlust kõrvalt jälgides jäi silma, kuidas üks suurem laps võttis väiksemalt ära iga mänguasja, mille viimane riulilt võttis. Sellepeale istus väiksem laps arglikult omaette ja tegevusetult diivani nurgas. Kasvataja ega teised töötajad toimunule tähelepanu ei pööranud.

Lapse õigus turvalisusele tuleneb LÕK artiklitest 19 ja 34 ning Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse (LaKS) §-st 33, tähendades mh kaitset füüsilise, vaimse ja seksuaalse vägivalla, väärkohtlemise ja ärakasutamise eest. Lapse õigus olla kaitstud igasuguse vägivalla ja väärkohtlemise eest tuleneb ka Euroopa Nõukogu soovitusel.

SHS § 15⁸ lg 5 punktile 1 vastavalt on asenduskodu kohustatud tagama lapse turvalisuse ja arendamise. Turvalisuse tagamine antud kontekstis ei tähenda üksnes kaitset töötajate poolse halva kohtlemise eest, vaid ka laste omavahelistes suhetes. Arendamine hõlmab iseseisvaks toimetulekuks oluliste oskuste raames ka suunamist teiste laste õiguste austamisele.

Laste poolt vestlustel väljendatu ning laste omavahelise suhtluse põgus kõrvalt jälgimine tekitasid kahtluse, et kõik lapsed ei pruugi ennast praegusel ajal asenduskodus samaväärselt turvaliselt tunda.

Eeltoodust tulenevalt soovitab õiguskantsler MTÜ Avatud Värav asenduskodu juhatajal tagada, et kõik töötajad pööraksid senisest enam tähelepanu iga lapse turvalisuse tagamisele ja lastevaheliste positiivsete suhete loomisele.

Lisaks soovitab õiguskantsler laste heaolu ja turvalisuse põhjalikuks hindamiseks ning selle põhjal lapse parimatest huvidest lähtuvate tegevuste kavandamiseks konsulteerida spetsialisti, nt lastepsühholoogi või kriisinõustajaga.

(4.6) Lapse parimate huvide esikohale seadmine

Kohtla-Järve Linnavalitsus soovib nelja linna eestkostel olevat ja asenduskodus elavat last ümber suunata teise asenduskodusse, mh eelmises punktis käsitletud põhjustel. Asenduskodu on ümberpaigutamise vaidlustanud ning ei soovi, et lapsed ümber paigutataks.

Linnavalitsuse ja asenduskodu vaheliste erimeelsuste lahendamiseks on toimunud ümarlauad maavalitsuse esindajate osavõtul. Ühe lapse ümberpaigutamisega seoses hindab linnavalitsuse kui eestkostja tegevust hetkel kohus.

Olles tutvunud osapoolte vahelise kirjavahetuse ja muude lapsi puudutavate dokumentidega ning olles vestelnud mõlema osapoolte esindajatega, võib osapoolte vahelisi suhteid iseloomustada kui konfliktseid. Prevaleerivad vastastikune usaldamatus, koostöötahte puudumine ja vahetu suhtluse puudumine, võimalikult mitmetelt kolmandatelt isikutelt oma seisukohtadele toetuse otsimine ning süüdistamine laste mõjutamises ja nende arvamustega manipuleerimises.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni üks aluspõhimõtetest on lapse huvide esikohale seadmine kõikides teda puudutavates tegevustes ja otsustes (art 3 lg 1). Sama põhimõtet rõhutab LaKS § 3. See tähendab, et täiskasvanute huvidest ja vajadustest on olulisem see, mis on vajalik lapse õiguste tagamiseks.

Lapse seisukohalt vaadatuna sarnaneb asenduskodu ja linnavalitsuse esindajate vaheline konflikt mõningal määral lahutavate ja tülitsevate lapsevanemate vaidlusele hooldusõiguse ja lapse elukoha üle. Sellistes vaidlustes asetatakse laps pahatihti lojaalsuskonflikti, eeldades lapselt poole valimist, kuigi laps sooviks olla meelepärane mõlemale. Sellises konfliktolukorras ei tarvitse osapooled esikohale seada lapse vajadusi. Vaidlus tekitab lapses niigi ärevust, ebakindlust ja pinget ning konflikti süvendavate tegevustega suurendavad osapooled vaidluse negatiivset mõju lapsele. „Iga laps vajab kasvamiseks võimalikult stabiilset ja turvalist keskkonda, lapse arenguks hädavajalikud emotsionaalsed ja füüsilised vajadused peavad olema kaetud.“ Stabiilse kasvukeskkonna üks tagatise on, et lapse elukoha ja last puudutava infovahetamise korras jõutakse kokkuleppele. „Mida kindlamad ja vettpidavamad on kokkulepped [...], seda turvalisemalt tunnevad ennast lapsed.“²² Kui äge vaidlus lapse hooldusõiguse üle on lapsevanemate puhul veel kuidagi arusadav, siis lastega töötavate professionaalide puhul ei ole taoline tegevus mingil juhul aktsepteeritav.

²² Meelike Saarna. „Lapsed pooleks?“ Märka last, sügis 2011, lk 50. Kättesaadav: <http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2012/07/sugis-2011/>.

Õiguskantsler ei ole pädev otsustama, kas konkreetsel juhul on lapse parimates huvides asenduskodu vahetus või mitte. Lapse parimad huvid peab välja selgitama ja lapse seadusliku esindaja tegevusele hinnangu andma kohus. Sõltumata sellest, millise otsuse teeb kohus konkreetset last puudutavas menetluses, peavad asenduskodu ja linnavalitsus kõigi nelja lapse edasise elu korraldamisel tegutsema koostöös, kahjustamata laste heaolu asutuste omavaheliste erimeelsuste tõttu.

Eeltoodust tulenevalt soovitab õiguskantsler Kohtla-Järve linnapeal ja MTÜ Avatud Värav juhatusel pingutada senisest enam linnavalitsuse ja asenduskodu omavaheliste erimeelsuste ületamise nimel, et tagada lastele stabiilne ja turvaline kasvukeskkond ning seada igas olukorras esikohale laste parimad huvid.

(4.7) Järelevalve käigus andmete esitamine ja järelevalve tulemusel tehtud soovitude ja ettepanekute täitmine

2011. aasta järelevalve järel tegi Ida-Viru maavanem asenduskodule mh järgmised ettepanekud:

- korrigeerida asenduskodu kodukorra põhimääruse punkte 17 ja 19, milles sätestatud laste arv peres ja laste arv tubades ei vastanud seaduse nõuetele;
- esitada maavalitsusele taotlus abikasvatajana töötanud töötaja andmete kandmiseks majandustegevuse registrisse.

Asenduskodu vastas maavanemale 30.05.2011, et põhimääruses on kõnealuseid punkte korrigeeritud. Samuti märkis asenduskodu, et eelnimetatud töötaja on üle viidud teisele tööle ja ta ei tegele enam kasvatusalase tööga.

Maavanema 2012. aasta järelevalve käigus selgus aga, et põhimäärust ei olnud korrigeeritud (viimane muudatus oli tehtud 30.03.2010) ning nimetatud töötaja töötas endiselt täiskohaga kasvatusala töötajana. Sellele, et kõnealune isik on 2013. aastal jätkuvalt seotud kasvatusalase tööga viitab ka õiguskantsleri kontrollkäigu raames kogutud teave (vt kokkuvõtte p 4.2).

Nii põhimääruse muutmist kui ka kvalifikatsiooninõuetele mittevastava töötaja kasvatusalase tööga tegelemist puudutavate ütluste vasturääkivus tekitab küsimusi, mis põhjusel pidas asenduskodu vajalikuks esitada ebatäpset teavet maavanema ja õiguskantsleri järelevalve käigus.

Maavanem kontrollib vastavalt SHS § 7 lõikele 2 ja § 38 lõikele 1 tema halduspiirkonnas osutatavate sotsiaalteenuste kvaliteeti. Tulenevalt SHS § 38³ lg 2 punktist 2 on maavanemal või tema volitatud ametnikul õigus saada järelevalve teostamiseks vajalikku teavet, tutvuda dokumentide originaalidega ja saada neist ära kirju. Puuduste ilmnemisel võib maavanem õigusaktides sätestatud nõuete rikkumise lõpetamiseks, edasise rikkumise ärahoidmiseks ja rikkumise tagajärgede kõrvaldamiseks teha ettekirjutusi, kohaldada asendustäitmist ja sunniraha või teha ettepaneku teenusepakkuja tegevusloa peatamiseks või kehtetuks tunnistamiseks (SHS § 38 lg 2 ja § 38³ lg 2 punktid 3 ja 4).

Õiguskantsler kontrollib vastavalt õiguskantsleri seaduse (ÕKS) §-le 33 põhiõiguste ja -vabaduste ning hea halduse tava järgimist järelevalvealuses asutuses. Tulenevalt ÕKS § 35 lg 1 punktidest 1 ja 3 peetakse õiguskantsleri tegevuse takistamiseks mh õiguskantsleri eest tema ülesannete täitmiseks vajaliku teabe varjamist ning puuduliku või

ebaselge seletuse, ütluse või teabe andmist. Õiguskantsleril on õigus taotleda selle ametiisiku suhtes distsiplinaarmenetluse algatamist, kes takistab õiguskantsleri või tema nõuniku tegevust ning võib takistamisest teavitada avalikkust (ÕKS § 35 lõiked 2 ja 3).

Asenduskoduteenuse üle teostatava järelevalve eesmärk on lastele osutatava teenuse kvaliteedi ning lapse õiguste tagamine. Selleks, et järelevalve saaks seda eesmärki täita on oluline võimalikult põhjaliku ja mitmekülgse info olemasolu, milleks on vajalik asenduskodu täielik koostöö.

Asenduskodu tegevust puudutava järelevalvega seoses saab asutus hinnata oma senist tegevust lapse huvidest lähtuvalt. Järelevalve käigus võimalike puuduste tunnistamine asenduskodu poolt võimaldab asenduskoduteenuse pakkujal oma tegevust korrigeerida ning pakkuda lastele edaspidi paremat teenust. Järelevalve tulemusel tehtavate soovitude, ettepanekute ja ettekirjutuste eesmärk on saavutada, et laste õigused oleks tagatud, mis peaks olema ka laste eest hoolitseva asutuse tegevuse aluspõhimõtteks.

Kui asenduskodu ei suutu järelevalve tulemustesse tõsiselt ning ei täida tehtud ettekirjutusi, siis on järelevalve teostajal võimalik rakendada rangemaid meetmeid selleks, et teenuseosutaja tegevust õigusaktidega kooskõlla viia.

Eeltoodust tulenevalt teeb õiguskantsler MTÜ Avatud Värav juhatusele ettepaneku tagada, et edaspidi esitataks asenduskodu järelevalve teostajatele tõest ja selget teavet ning täidetakse järelevalve tulemusena tehtud soovitusi, ettepanekuid ja ettekirjutusi.

Lisaks soovitab õiguskantsler Ida-Viru maavanemal tagada, et edaspidi järelevalve käigus tuvastatud puudused tegelikkuses kõrvaldatud saaksid, rakendades vajadusel ka ettekirjutusest karmimaid meetmeid.

(5) Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler ettepanekud ja soovitusel MTÜ Avatud Värav juhatusele ja asenduskodu juhatajale, Kohtla-Järve linnapeale ja Ida-Viru maavanemale, ning saadab kokkuvõtte teadmiseks sotsiaalministrile ning valla- ja linnavalitsustele, kelle eestkostel olevad lapsed elavad asenduskodus. Ettepanekute ja soovitude täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli kuue kuu möödudes alates vastavate ettepanekute ja soovitude tegemisest.